

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНСТРУКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ

Граматики конструкцій – це відносно новий напрям теорії мови, що на сьогодні отримав надзвичайно широке поширення у світовій лінгвістичній думці. В основі цього напрямку знаходиться положення про те, що між традиційними рівнями мови – фонетикою, лексикою, граматиною, прагматикою – немає чітких меж, вказані рівні утворюють єдиний континуум, а одиниці всіх мовних рівнів від морфеми до висловлювання і цілого тексту трактуються як конструкції. Під граматичними конструкціями розуміються двосторонні одиниці, що являють собою кореляцію між формою та змістом/функцією [1; 5; 7].

Концептуально-архітектурна база граматики конструкцій (ГК) обумовлена такими вихідними положеннями:

1) аналіз мовних одиниць різних рівнів здійснюється в термінах граматичних конструкцій, в яких форма і значення поєднані між собою конвенціональним та некопозиційним способом. Граматичні конструкції характеризуються різним рівнем складності – від «лексикалізованих» та «ідіоматичних» до абстрактних, продуктивних схем – і охоплюють одиниці всіх рівнів мови;

2) конструкції не існують в ізоляції, а утворюють структурований реєстр, тобто організовані у сітки, елементи яких об'єднані відносинами спадковості, полісемії та синонімії;

3) конструкції є дуже «чуттєвими» до частоти, а також до контекстів вживання;

4) подібні конструкції варіюються у різних мовах, а міжмовні генералізації пояснюються дією загальних когнітивних процесів та функціями конкретних конструкцій [5: 15, 1: 1-2].

Зазначені положення, поряд з іншими більш специфічними засадничими принципами [дет. див.: 6: 16], визначають граматику конструкцій як інноваційний та інтегративний лінгвістичний підхід, який, поєднуючи традиційні положення з результатами та постулатами сучасних лінгвістичних теорій когнітивного, функціонального й формального напрямків, підвищує обсяг та глибину лінгвістичного аналізу [1: 2].

У світлі ГК знайоме всім лінгвістам поняття конструкції отримує теоретичний статус та використовується як спеціальний термін напрямку. ГРАМАТИЧНА КОНСТРУКЦІЯ – це символічний знак, що визнається елементарною «цеглинкою» лінгвістичного аналізу. Конструкція як пара «форма-значення» у свій суті є абстракцією, репрезентативною сутністю, конвенційною моделлю лінгвістичної структури, що слугує матрицею для продукування правильно побудованих лінгвістичних одиниць. В якості форми конструкції виступає комплекс синтаксичних, морфологічних і просодичних

ознак, а значення розуміється широко і включає в себе семантику, прагматику і дискурсивні характеристики

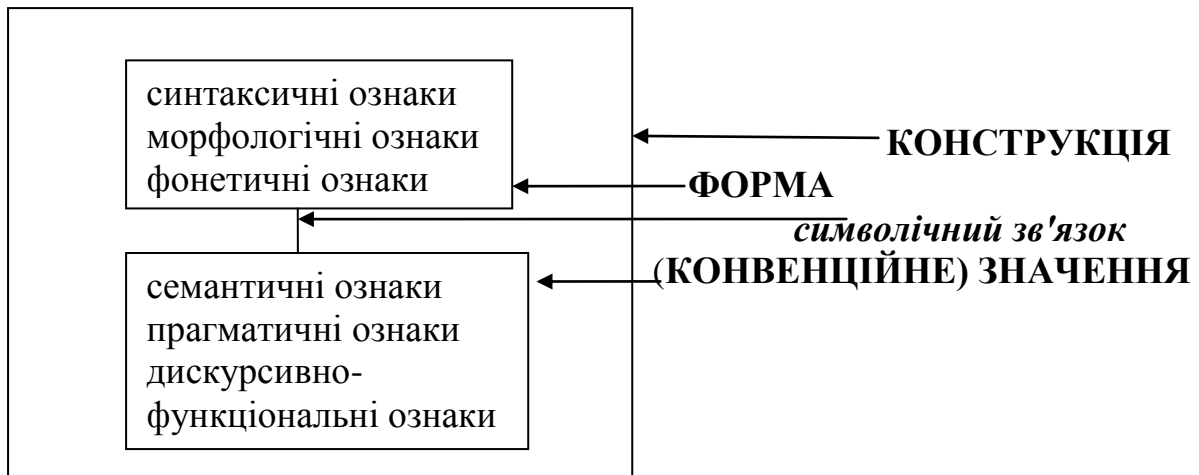
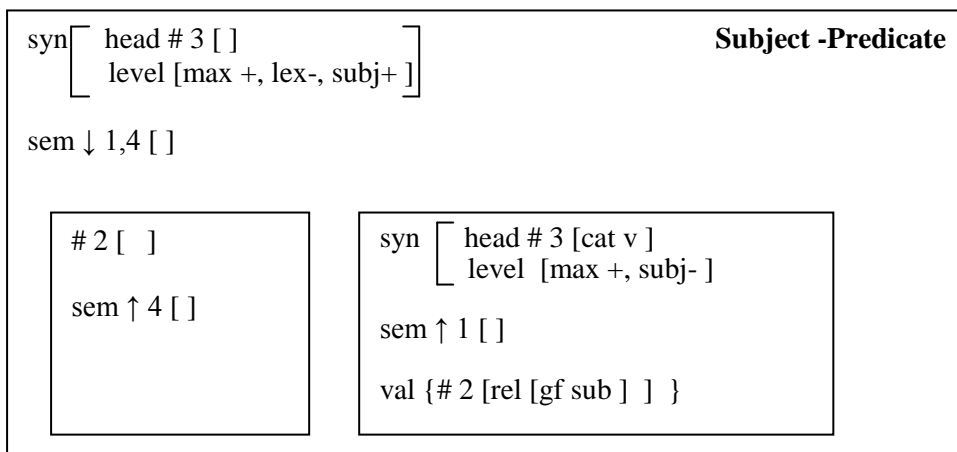

Рис.1 Модель символічної структури граматичної конструкції за У. Крофтом [2: 472; 3: 258]

На відміну від інших граматичних теорій, ГК постулює, що жодна лінгвістична одиниця чи структура не може набувати центрального чи більш важливого статусу. Навпаки, всі одиниці мають рівну значимість для опису загальної граматики мови. Конструкційна граматики пропонує уніфікований аналіз всіх одиниць мови: як більш ідіосинкрезійної «периферії», так і «ядерних» центральних.

Як і більшість сучасних граматичних моделей, ГК стверджує, що єдиний спосіб пояснити і правильно зрозуміти відносини між лінгвістичними елементами – це формалізувати такі відносини. У ГК формалізації представляються у вигляді системи нотацій. Кожна граматична конструкція співвідноситься з більш або менш деталізованою інформацією про її фонологічні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, прагматичні, дискурсивні та просодичні характеристики. Оскільки при формальному представленні такі характеристики можуть розростися у великі та складні колекції символів, ГК використовує символічний запис у вигляді боксів (рамок) як зручний спосіб організації всієї інформації необхідної, щоб надати адекватний опис лінгвістичної структури. Бокс діаграми (рамкові діаграми) гніздового типу стали найбільш характерною та впізнаваною рисою репрезентацій в ГК, як наприклад, запис англійської Subject-Predicate construction (див. Рис 2):

Отже, у підсумку зазначимо, що основним плюсом ГК визнається можливість виявити єдині принципи будови мови, що діють на різних її рівнях. Центральним принципом наряду є некомпозиційність або неаддитивність семантики, який однаково прийнятний як для поєднання морфем в слова, поєднання слів у словосполучення, словосполучень у прості речення, простих речень у складні. Іншим беззаперечним достоїнством ГК є прагнення розглянути все коло мовних структур, не підрозділяючи їх на класи – морфологічні, лексичні чи синтаксичні, центральні чи периферійні, глибинні (абстрактні) чи поверхневі (лексикалізовані), нейтральні чи стилістично забарвлені і т.інш. – і не надаючи переваги лише певним конструкціям, що найкращим чином екземпліфікують переваги даного підходу. Заповнюючи пробіли як традиційних, так і формальних описів мови, що не приділяли уваги достатньої уваги цілій низці мовних явищ, ГК прагне стерти межі між лексикою і граматику, семантикою і прагматикою, значенням і використанням мовної одиниці та представити мову як єдиний цілісний організм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Bergs A. Introduction: Constructions and Language Change / A. Bergs, G.Diewald // Constructions and language change / A. Bergs, G.Diewald (eds.) – Berlin: Walter de Gruyter, 2008. – P. 1-22.
- 2) Croft W. Cognitive Linguistics / W. Croft, D.A. Cruse – Cambridge University Press, 2004 – 356 p.
- 3) Croft W. Construction Grammar / W. Croft // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / D. Geeraerts, H. Cuyckens (eds.) – Oxford: Oxford University Press, 2008. – P 463-508.
- 4) Fried M. Construction Grammar: a thumbnail sketch / M. Fried, J.-O. Ostman // Construction Grammar in Cross-Language Perspective / M. Fried, J.-O. Ostman (eds.) – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004. – P. 11-86.
- 5) Goldberg A. Constructionists approaches / A. Goldberg // The Oxford Handbook of Construction Grammar / T. Hoffmann, G. Trousdale (eds.) – Oxford: Oxford University Press, 2013 – P. 15-31.
- 6) Goldberg A. Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure/ A. Goldberg – Chicago: University of Chicago Press, 1995. – 265 p.
- 7) Ostman J.-O., Fried M. Historical and intellectual background of Construction Grammar / J.-O. Ostman, M. Fried // Construction Grammar in Cross-Language Perspective / J.-O. Ostman, M. Fried (eds.) – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004. – P. 1-10.